

Varhaisen puuttumisen ideaali ja mahdollisuus – Diskurssianalyttinen tarkastelu työpaikkakiusaamista koskevaan uutisointiin

Inka Koskela, Työterveyslaitos, inka.koskela@ttl.fi

Krista Keränen, Tampereen yliopisto, krista.keranen@tuni.fi

Minttu Myräkkä, minttu.pietila@gmail.com

Elina Weiste, Työterveyslaitos, elina.weiste@ttl.fi

Työpaikkakiusaaminen on moniulotteinen - ja samalla monimutkainen - työyhteisön dynamiikkaan ja valtasuhteisiin kytkeytyvä vuorovaikutuksen kudelma, jonka seuraukset ovat sekä inhimillisesti että organisatorisesti katsoen vakavia. Median uutisointi pitää työpaikkakiusaamista näkyvänä ilmiönä myös julkisessa keskustelussa sekä yksittäisten työpaikkakiusaamistapausten tapahtumakuvausina tai asiantuntijapuheenvuoroina. Vaikka työpaikkakiusaaminen on ongelma, johon puuttuminen on lain nojalla säädeltyä ja työnantajaa välittömiin toimiin velvoittavaa, ei kiusaamistapausten selvittäminen työpaikalla tämän uutisoinnin valossa näytä helpolta tai suoraviivaiselta. Tutkimuksessa kysymme, millaisena ilmiönä työpaikkakiusaamiseen puuttuminen diskursiivisesti rakennetaan suomalaisissa mediateksteissä.

Tutkimuksen aineisto koostuu Ylen ja Helsingin Sanomien vuosina 2017-2025 julkaisemista toimituksellisista mediateksteistä (N=275), joissa käsitellään työpaikkakiusaamista. Tutkimuksen teoreettismetodologinen näkökulma on kriittinen diskurssianalyysi, jonka avulla tarkastellaan, miten kielenkäytöllä rakennetaan puuttumista koskevia kulttuurisia ja normatiivisia ideaaleja ja millaisia arjen käytäntöihin ja rakenteisiin liittyviä jänniteitä niihin liittyy.

Analyysimme tuo esiin, että mediatekstejä dominoi vahva kulttuurinen ideaali kiusaamisen varhaisesta puuttumisesta työpaikan sisäisenä prosessina. Ideaali esitetään mediateksteissä valtaosin ongelmattomana ja sen oletus on, että tilanteen eri osapuolilla ja esihenkilöillä on ensisijainen vastuu puuttua tilanteeseen heti asian tultua esiin ja ratkaista se. Ideaalin ja uutisoitujen tapahtumakulkujen välille rakentuu kuitenkin jännitteitä. Ensinnäkin puuttumisen sijasta asianosaiset vaikenivat ja sietävät vaikeitakin olosuhteita pitkään, koska eivät uskalla, halua tai voi puuttua. Toiseksi, työpaikan toimijat ovat voineet puuttua ongelmaan toistuvasti, mutta mitään ei ole tapahtunut tai puuttumisella on ollut asianosaisille ei-toivottuja seuraamuksia. Kolmanneksi, työpaikat rakentuvat uutisoinnissa toistuvasti kyvyttömiksi ratkaisemaan kiusaamistapauksia, kun muut hallinnan keinot (kuten viranomais selvitykset ja oikeusprosessit) ja toimijat (kuten asiantuntijat ja viranomaiset) etualaistuu toteuttamaan puuttumisen prosessia ulkoisten kontrollimekanismien kautta.

Mediauutisoinnissa rakentuva varhaisen puuttumisen ideaali työpaikkakiusaamisen interventiona toimii siis mediauutisoinnissa kulttuurisesti jaettuna normatiivisena ihanteena. Samalla se paljastaa kuvan lohduttoman puolen, kun eletyksi todellisuudeksi kerrotut varhaisen puuttumisen yritykset työpaikalla asettuvat tämän ideaalin epäonnistuneiksi variaatioiksi. Samalla kun media rakentaa jaettua ymmärrystä työpaikkakiusaamiseen puuttumisesta välttämättömänä työpaikan varhaisena toimenä, se osoittaa sen olevan arjen käytännöissä vaikeasti toteutettavaa.